

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (piąta izba)

z dnia 17 września 2015 r. *

Odwołanie — Konkurencja — Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki — Rynek wosków parafinowych — Rynek gaczu — Naruszenie popełnione przez spółkę zależną, w której 100% kapitału posiada spółka dominująca — Domniemanie decydującego wpływu wywieranego na spółkę zależną przez spółkę dominującą — Odpowiedzialność spółki dominującej wynikająca wyłącznie ze stanowiącego naruszenie zachowania jej spółki zależnej — Wyrok dotyczący obniżenia kwoty grzywny nałożonej na spółkę zależną — Wpływ na sytuację prawną spółki dominującej

W sprawie C-597/13 P

mającej za przedmiot odwołanie w trybie art. 56 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wniesione w dniu 22 listopada 2013 r.,

Total SA, z siedzibą w Courbevoie (Francja), reprezentowana przez É. Morgana de Rivery'ego oraz É. Lagathu, avocats,

wnosząca odwołanie,

w której drugą stroną postępowania jest:

Komisja Europejska, reprezentowana przez É. Gippiniego Fourniera oraz P. Van Nuffela, działających w charakterze pełnomocników,

strona pozwana w pierwszej instancji,

TRYBUNAŁ (piąta izba),

w składzie: T. von Danwitz, prezes izby, A. Rosas, E. Juhász (sprawozdawca), D. Šváby i A. Prechal, sędziowie,

rzecznik generalny: N. Wahl,

sekretarz: V. Tourrès, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 15 stycznia 2015 r.,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 26 marca 2015 r.,

wydaje następujący

* Język postępowania: francuski.

Wyrok

- 1 Total SA (zwana dalej „Totalem”) w swoim odwołaniu wnosi o uchylenie wydanego przez Sąd Unii Europejskiej wyroku Total/Komisja (T-548/08, EU:T:2013:434, zwanego dalej „zaskarżonym wyrokiem”), mocą którego oddalił on skargę zmierzającą zasadniczo do częściowego uchylenia decyzji Komisji C(2008) 5476 wersja ostateczna z dnia 1 października 2008 r. dotyczącej postępowania przewidzianego w art. [81 WE] i w art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/39.181 – Woski do świec) (streszczenie opublikowane w Dz.U. 2009, C 295, s. 17), a także, tytułem ewentualnym, obniżenia kwoty nałożonej na tę spółkę grzywny.

Okoliczności powstania sporu i sporna decyzja

- 2 W zaskarżonym wyroku Sąd dokonał następujących ustaleń:
 - „1 W [spornej] decyzji Komisja [Europejska] stwierdziła, że [wnosząca odwołanie] [...] i jej posiadana w 100% kapitału spółka zależna Total France SA [(zwana dalej »Total France«)] naruszyły, wraz z innymi spółkami, art. 81 ust. 1 [WE] i art. 53 ust. 1 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG) [z dnia 2 maja 1992 r. (Dz.U. 1994, L 1, s. 3)] poprzez uczestnictwo w kartelu na rynku wosków parafinowych w EOG i na niemieckim rynku gaczu.
 - 2 Adresatami [spornej] decyzji są następujące spółki: [...], oraz [wnosząca odwołanie] i jej spółka zależna [...].
 - 3 Woski parafinowe są produkowane w rafineriach z ropy naftowej. Wykorzystywane są do produkcji wyrobów takich jak świece, produkty chemiczne, opony i wyroby samochodowe, a także w sektorach gumy, opakowań, klejów i gum do żucia (motyw 4 [spornej] decyzji)].
 - 4 Gacz jest surowcem niezbędnym do wyrobu wosków parafinowych. Produkowany jest w rafineriach jako produkt uboczny powstający przy produkcji olejów bazowych z ropy naftowej. Jest także sprzedawany odbiorcom końcowym, na przykład producentom płyt wiórowych (motyw 5 [spornej] decyzji).
 - 5 Komisja wszczęła dochodzenie w związku z przekazaną przez [jedną] spółkę [...] w piśmie z dnia 17 marca 2005 r. informacją o istnieniu kartelu [...] (motyw 72 [spornej] decyzji).
 - 6 W dniach 28 i 29 kwietnia 2005 r. Komisja przeprowadziła, na podstawie art. 20 ust. 4 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 [WE] i 82 [WE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 8, t. 2, s. 205), kontrole na miejscu w pomieszczeniach [...] Total [France] (motyw 75 [spornej] decyzji).
 - 7 Jeśli chodzi o Total France, kontrole zostały przeprowadzone na podstawie decyzji Komisji z dnia 18 kwietnia 2005 r. nakazującej [wnoszącej odwołanie] i wszystkim jej bezpośrednio lub pośrednio zależnym spółkom, w tym Total France, poddanie się kontroli przeprowadzanej na podstawie art. 20 ust. 4 rozporządzenia nr 1/2003 [...].
 - 8 Decyzja [Komisji z dnia 18 kwietnia 2005 r.] została przekazana Total France w dniu 28 kwietnia 2005 r. Nie została ona przekazana [wnoszącej odwołanie].
 - 9 Total France otrzymała od Komisji żądanie udzielenia informacji w dniach 3 listopada 2005 r. i 27 listopada 2006 r. i odpowiedziała na nie, odpowiednio, w dniach 23 grudnia 2005 r. i 13 grudnia 2006 r. W dniu 30 stycznia 2007 r. otrzymała dodatkowe pytania od Komisji, na które odpowiedziała w dniu 4 kwietnia 2007 r.

- 10 W dniu 29 maja 2007 r. Komisja skierowała do [adresatów spornej decyzji], w tym do [wnoszącej odwołanie] i do Total France, pismo w sprawie przedstawienia zarzutów (motyw 85 [spornej] decyzji).
 - 11 Pismem z dnia 13 sierpnia 2007 r. [wnosząca odwołanie] w odpowiedzi na to pismo w sprawie przedstawienia zarzutów przedstawiła swoje uwagi [...].
 - 12 W dniach 10 i 11 grudnia 2007 r. Komisja przeprowadziła przesłuchanie, w którym uczestniczyła [wnosząca odwołanie].
 - 13 Po przesłuchaniu skarżąca otrzymała od Komisji kilkakrotnie żądania o udzielenie informacji. Żądania z dnia 21 grudnia 2007 r. i z dnia 29 maja 2008 r. dotyczyły obrotów skarżącej i Total France, w szczególności na rynkach wosków parafinowych i gaczu. Żądanie udzielenia informacji z dnia 4 kwietnia 2008 r. dotyczyło wystąpienia naruszenia, w którym uczestniczyła Total France. [Wnosząca odwołanie] odpowiedziała, odpowiednio, w dniach 20 lutego, 8 kwietnia i 10 czerwca 2008 r., wskazując, że nie miała wiedzy odnośnie do naruszenia zarzucanego Total France.
 - 14 Zgodnie ze [sporną] decyzją pracownicy spółki Total France bezpośrednio uczestniczyli w naruszeniu w całym okresie jego trwania. Komisja zatem uznała spółkę Total France za bezpośrednio odpowiedzialną za jej uczestnictwo w kartelu (motywy 555 i 556 [spornej] decyzji). Komisja stwierdziła, że przynajmniej 98% kapitału spółki Total France znajdowało się w posiadaniu [wnoszącej odwołanie] i że można było domniemywać na tej podstawie, że spółka ta wywierała decydujący wpływ na zachowanie spółki Total France, gdyż obydwie spółki wchodziły w skład jednego przedsiębiorstwa (motywy 557–559 [spornej] decyzji). W odpowiedzi na zadane przez Sąd pytanie na piśmie dotyczące tożsamości pozostałych właścicieli Total France [wnosząca odwołanie] uściśliła, że pozostała część kapitału tej spółki również pośrednio znajdowała się w jej posiadaniu. W toku postępowania okazało się zatem, że Total France była w spornym okresie spółką zależną [wnoszącej odwołanie] posiadającej 100% kapitału tej pierwszej.
 - 15 Grzywny nałożone w niniejszym przypadku zostały obliczone na podstawie wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1/2003 (Dz.U. 2006, C 210, s. 2) [...], które obowiązywały w momencie doręczenia [adresatom spornej decyzji] pisma w sprawie przedstawienia zarzutów”.
- 3 Artykuły 1 i 2 spornej decyzji stanowią:

„Artykuł 1

Następujące przedsiębiorstwa naruszyły art. 81 ust. 1 [WE], a od dnia 1 stycznia 1994 r. – art. 53 porozumienia EOG, uczestnicząc we wskazanych okresach w ciągłym porozumieniu lub praktyce uzgodnionej w sektorze wosków parafinowych na wspólnym rynku, a od dnia 1 stycznia 1994 r. – w EOG:

[...]

Total France [...]: od dnia 3 września 1992 r. do dnia 28 kwietnia 2005 r.; oraz

Total: od dnia 3 września 1992 r. do dnia 28 kwietnia 2005 r.

W przypadku następujących przedsiębiorstw naruszenie dotyczy także, w odniesieniu do wskazanych okresów, gaczu parafinowego sprzedawanego klientom końcowym na rynku niemieckim:

Total France [...]: od dnia 30 października 1997 r. do dnia 12 maja 2004 r.; oraz

Total [...]: od dnia 30 października 1997 r. do dnia 12 maja 2004 r.

[...]

Artykuł 2

Z tytułu naruszenia, o którym mowa w art. 1, nakłada się następujące grzywny na:

[...]

Total France [...] solidarnie z Total [...]: 128 163 000 EUR”.

- 4 W motywie 577 spornej decyzji Komisja uznała, że większość argumentów spółki Total opierało się na zdolności spółki zależnej do samodzielnego działania w ramach bieżącego zarządzania swoją działalnością handlową. W motywie 578 spornej decyzji Komisja przeprowadziła rozważania odnośnie do pojęcia „autonomicznego działania” spółki zależnej, a zwłaszcza ocenę, zgodnie z którą „wywieranie decydującego wpływu na politykę handlową spółki zależnej nie wymaga codziennego interweniowania w zarządzanie operacyjne tą spółką”a
- 5 W tym samym motywie Komisja dodała, co następuje:
„W istocie [Total] przyznaje, że zapewnia instytucjonalną koordynację i kontrolę strategicznych kierunków oraz dysponuje kompetencjami w zakresie zatwierdzania lub odmowy zgody w odniesieniu do najważniejszych inwestycji lub wszelkich poważniejszych zmian w działalności w obrębie grupy. To dowodzi, iż [Total], jako spółka dominująca, kieruje się swym interesem i odgrywa w stosunku do swoich spółek zależnych określoną rolę jako akcjonariusz pragnący chronić swoje interesy finansowe właściciela oraz swoje interesy w zakresie strategii handlowej. [Total] przedstawia również listę niektórych innych dziedzin, takich jak polityka kadrowa, sporządzanie skonsolidowanych sprawozdań finansowych, ustalanie polityki podatkowej grupy oraz niektóre inne zadania operacyjne o charakterze horyzontalnym, takie jak bezpieczeństwo produkcji i pracy, ochrona środowiska, zarządzanie funduszami w sposób etyczny, działalność finansowa itd., którymi [Total] się zajmuje, działając na rzecz całej grupy”.
- 6 W motywach 579–582 spornej decyzji Komisja zbadała argumenty Totalu oparte na braku nakładania się na siebie odpowiedzialności dykcji między spółką dominującą i zależną w związku z okolicznością, że spółka zależna nigdy nie otrzymała instrukcji od spółki dominującej w zakresie polityki podlegającej zastosowaniu w handlu woskiem parafinowym, że spółka zależna nie informowała nigdy spółki dominującej o swojej działalności na analizowanym rynku i wreszcie że wosk parafinowy stanowił rynek marginalny zarówno dla spółki zależnej, jak i dla spółki dominującej. W motywie 585 spornej decyzji Komisja uznała, że argumenty powołane przez Total były niewystarczające dla obalenia domniemania decydującego wpływu wynikającego z pośredniego lub bezpośredniego posiadania niemalże całego kapitału zakładowego swojej spółki zależnej Total France.

Zaskarżony wyrok

- 7 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 16 grudnia 2008 r. wnosząca odwołanie tytułem żądania głównego wystąpiła o stwierdzenie nieważności spornej decyzji w zakresie, w jakim dotyczy ona wnoszącej odwołanie, podnosząc na jego poparcie siedem zarzutów. Pomocniczo wystąpiła ona również z żądaniem uchylenia bądź obniżenia grzywny, jaka została na nią nałożona solidarnie z Total France, podnosząc w tym względzie dwa zarzuty. W tym celu wnosząca odwołanie zasadniczo utrzymywała, że nie była w stanie sprawować decydującego wpływu na zachowanie swojej spółki zależnej i że tym samym spółkę tę charakteryzowało autonomiczne zachowanie na rynku. Tak więc, zważywszy, że ona sama nie brała udziału w zarzucanym kartelu, nie można przypisywać jej

stanowiącego naruszenie zachowania jej spółki zależnej. Wnosząca odwołanie ponadto kwestionowała okres trwania naruszenia, jakiego dopuściła się jej spółka zależna zgodnie z obliczeniami Komisji. W zaskarżonym wyroku Sąd oddalił wszystkie te zarzuty.

- 8 W pkt 73 zaskarżonego wyroku Sąd przejął dosłownie wywody Komisji przedstawione w motywie 578 spornej decyzji. W pkt 74–99 zaskarżonego wyroku zbadał każdy z argumentów spółki Total odnośnie do autonomii działania jej spółki zależnej i stwierdził w pkt 102 zaskarżonego wyroku, że Komisja słusznie uznała, iż wnoszącej odwołanie nie udało się obalić domniemania, zgodnie z którym sprawowała ona decydujący wpływ na politykę handlową swojej spółki zależnej.
- 9 W pkt 215–219 zaskarżonego wyroku Sąd zbadał argumenty Totalu dotyczące czasu trwania uczestnictwa jej spółki zależnej w naruszeniu, a w pkt 224 zaskarżonego wyroku orzekł:

„W odniesieniu do wykonywania nieograniczonego prawa orzekania Sąd doszedł do wniosku, iż skarżąca nie wykazała w spornej decyzji żadnego błędu bądź nieprawidłowości, które uzasadniałyby uchylenie grzywny, która została jej wymierzona, bądź też zmniejszenie jej wysokości. Sąd uważa także, iż w świetle wszystkich okoliczności sprawy, a w szczególności wagi i czasu trwania naruszenia popełnionego przez [wnoszącą odwołanie] wysokość nałożonej na nią grzywny jest właściwa”.

Wyrok Total Raffinage Marketing/Komisja (T-566/08)

- 10 W drodze wyroku Total Raffinage Marketing/Komisja (T-566/08, EU:T:2013:423) wydanego w tym samym dniu co zaskarżony wyrok Sąd obniżył całkowitą kwotę grzywny nałożonej na spółkę zależną Total France do 125 459 842 EUR, w której prawa wstąpiła Total Raffinage Marketing SA, oddalając w pozostałym zakresie skargę, którą ta ostatnia spółka złożyła równoległe ze skargą Totalu, jej spółki dominującej. Sąd uznał, że przy określaniu mnożnika odzwierciedlającego czas trwania uczestnictwa spółki Total France w naruszeniu Komisja złamała zasady proporcjonalności i równego traktowania, sprowadzając okres udziału trwający 7 miesięcy i 28 dni w przypadku wosków parafinowych oraz okres udziału trwający 6 miesięcy i 12 dni w przypadku gaczu parafinowego do okresu uczestnictwa trwającego cały rok. Natomiast w zaskarżonym wyroku Sąd nie obniżył w takim samym stopniu grzywny nałożonej na Total.

W przedmiocie odwołania

- 11 Odwołanie opiera się na sześciu zarzutach. W ramach zarzutów pierwszego i trzeciego wnosząca odwołanie podnosi, że pomimo całkowicie wtórnego charakteru jej odpowiedzialności w odniesieniu do odpowiedzialności jej spółki zależnej Sąd nie dokonał względem niej obniżenia kwoty grzywny nałożonej na jej spółkę zależną w takim samym stopniu, w jakim skorzystała ta ostatnia spółka. Tym samym Sąd bez jakiegokolwiek podstawy prawnej zastrzył sankcję nałożoną na wnoszącą odwołanie. W drodze zarzutu drugiego wnosząca odwołanie utrzymuje, że Sąd naruszył prawo, gdyż nie stwierdził nieważności spornej decyzji ze względu na naruszenie przez Komisję ciężącego na niej obowiązku uzasadnienia. Poprzez zarzuty od czwartego do szóstego wnosząca odwołanie zwraca się do Trybunału, tytułem żądania ewentualnego, na podstawie przysługującej mu kompetencji o charakterze reformatoryjnym i przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy o ustalenie kwoty nałożonej na nią grzywny w takiej samej wysokości co kwota nałożona na jej spółkę zależną.
- 12 W pierwszej kolejności należy zbadać zarzut drugi, a następnie łącznie zarzuty pierwszy i trzeci odwołania.

W przedmiocie zarzutu drugiego

Argumentacja stron

- 13 Total zarzuca Sądowi, że w ramach sprawowanej przez niego kontroli legalności naruszył prawo, gdyż nie stwierdził nieważności spornej decyzji ze względu na naruszenie przez Komisję ciężącego na niej obowiązku uzasadnienia. Komisja nie zbadała bowiem argumentów przytoczonych przez wnoszącą odwołanie celem obalenia domniemania wywierania przez nią decydującego wpływu na politykę handlową swojej spółki zależnej.
- 14 W opinii Totalu kontekst niniejszej sprawy jest analogiczny z tym w sprawie, w której wydano wyrok *Aquitaine/Komisja* (C-521/09 P, EU:C:2011:620, pkt 167) i wymagał ze strony Komisji sformułowania dodatkowego uzasadnienia dotyczącego powodów, dla których uznała ona, że przedstawione przez wnoszącą odwołanie dowody były niewystarczające dla obalenia domniemania. Wnosząca odwołanie przytoczyła w tym celu kilka dowodów, takich jak autonomia jej spółki zależnej, brak przekazywania jej przez spółkę zależną informacji dotyczących jej działań na rynku oraz brak kierowanych przez spółkę dominującą instrukcji dla spółki zależnej odnośnie do prowadzenia jej działalności. Tymczasem Komisja nie ustosunkowała się do tych dowodów, co stanowi brak uzasadnienia, czyli naruszenie istotnego wymogu proceduralnego, które Sąd ma obowiązek rozpatrzyć z urzędu, ponieważ stanowi bezwzględną przeszkodę procesową (zob. wyrok *Siemens i in./Komisja*, C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, EU:C:2013:866, pkt 321).
- 15 Wobec braku możliwości określenia punktów spornej decyzji odpowiadających w sposób wyczerpujący na dowody przytoczone przez wnoszącą odwołanie Sąd miał obowiązek podnieść z urzędu zarzut oparty na braku uzasadnienia spornej decyzji i stwierdzić jej nieważność. Sąd, zamiast skorzystać z takiego zarzutu, w pkt 75–102 zaskarżonego wyroku dokonał własnej oceny każdego z tych dowodów, zastępując tym samym Komisję.
- 16 Komisja uważa, że zarzut ten jest niedopuszczalny z tego względu, że wnosząca odwołanie, podnosząc po raz pierwszy przed Trybunałem zarzut dotyczący braku uzasadnienia spornej decyzji, w ten sposób zmierzała do zmiany przedmiotu sporu zawisłego przed Sądem. Zdaniem Komisji w przypadku zarzutu bezwzględnej przeszkody procesowej opartego na braku uzasadnienia Sąd może go podnieść z urzędu, lecz nie oznacza to, że Sąd ma obowiązek pod sankcją uchylenia swojego wyroku kontroli z urzędu wszystkich aspektów uzasadnienia decyzji, które nie zostały podniesione przed nim.
- 17 Komisja twierdzi, że dowody przytoczone przez wnoszącą odwołanie, czyli autonomia finansowa spółki zależnej, fakt, że ta spółka zależna dysponuje swoim kierownictwem, brak przekazywania informacji między tą spółką dominującą a jej spółką zależną odnośnie do działań tej ostatniej oraz marginalne znaczenie działalności, której dotyczył kartel, w obrotach spółki dominującej stanowiły argumenty podniesione w ramach zarzutu czwartego złożonej do Sądu skargi o stwierdzenie nieważności i odnosiły się do popełnionego przez Komisję oczywistego błędu w ocenie w spornej decyzji, a nie do braku uzasadnienia tej decyzji. Sąd ustosunkował się do tych zarzutów, które zmierzały do obalenia domniemania wywierania decydującego wpływu. Sąd zatem w ramach badania tego zarzutu skargi zajmował się nie kwestią uzasadnienia, lecz kwestią co do istoty.

Ocena Trybunału

- 18 Zgodnie z orzecznictwem Trybunału przewidziany w art. 296 akapit drugi TFUE obowiązek uzasadnienia aktów Unii Europejskiej stanowi istotny wymóg proceduralny, który należy odróżnić od kwestii zasadności uzasadnienia, wchodzącej w zakres materialnej zgodności z prawem spornego aktu (zob. wyroki: *Elf Aquitaine/Komisja*, C-521/09 P, EU:C:2011:620, pkt 146 i przytoczone tam orzecznictwo; *Gascogne Sack Deutschland/Komisja*, C-40/12 P, EU:C:2013:768, pkt 46).

- 19 W niniejszej sprawie wnosząca odwołanie podważała przed Sądem dokonaną w pkt 578 spornej decyzji ocenę powołanych przez nią poszlak w celu obalenia domniemania wywierania decydującego wpływu. Utrzymywała ona, że Komisja niesłusznie odrzuciła argumenty przytoczone w celu wykazania braku wywierania decydującego wpływu na działania handlowe jej spółki zależnej, bez podnoszenia jednak, że naruszyła ona w tym względzie w spornej decyzji ciężący na niej obowiązek uzasadnienia.
- 20 Należy zauważyć, że – jak wynika z pkt 8 niniejszego wyroku – po dosłownym przejęciu wywodów Komisji przedstawionych w motywie 578 spornej decyzji, Sąd w pkt 74–99 zaskarżonego wyroku zbadał każdy z argumentów spółki Total odnośnie do autonomii działania jej spółki zależnej i stwierdził w pkt 102 zaskarżonego wyroku, że Komisja słusznie uznała, iż wnoszącej odwołanie nie udało się obalić wspomnianego domniemania.
- 21 Tymczasem pierwsza część zarzutu drugiego jest zasadniczo oparta na tych samych argumentach co te przytoczone przez wnoszącą odwołanie przed Sądem celem podważenia nie ewentualnego naruszenia obowiązku uzasadnienia, lecz utrzymywanego błędnego zastosowania domniemania wywierania decydującego wpływu. W odwołaniu wnosząca odwołanie nie krytykuje jednak zasadności rozumowania Sądu w tych punktach zaskarżonego wyroku, lecz podważa jedynie naruszenie prawa, jakie popełnił on, nie sankcjonując utrzymywanego braku uzasadnienia spornej decyzji, jeśli chodzi o oddalenie argumentów przytoczonych celem obalenia domniemania wywierania decydującego wpływu.
- 22 Omawiana część zarzutu wprowadza zatem na etapie odwołania nowy argument polegający na podważeniu odpowiedniego charakteru uzasadnienia spornej decyzji, jeśli chodzi o zastosowanie domniemania wywierania decydującego wpływu. Wynika stąd, że tę część zarzutu należy uznać za niedopuszczalną, gdyż w ramach odwołania kompetencje Trybunału są co do zasady ograniczone do oceny rozstrzygnięcia prawnego w kwestii zarzutów, które były przedmiotem dyskusji przed sądem orzekającym co do istoty (zob. podobnie wyrok *Gascogne Sack Deutschland/Komisja*, C-40/12 P, EU:C:2013:768, pkt 52).
- 23 Skoro ta pierwsza część zarzutu drugiego jest niedopuszczalna, drugą część tego zarzutu, w drodze której wnosząca odwołanie utrzymuje, że Sąd zastąpił uzasadnienie spornej decyzji, należy również oddalić, ponieważ oznacza ona nieuchronnie analizę uzasadnienia tej decyzji.
- 24 W konsekwencji zarzut ten powinien zostać oddalony w całości.

W przedmiocie zarzutów pierwszego i trzeciego

Argumentacja stron

- 25 Total utrzymuje, że w świetle okoliczności, iż odpowiedzialność przyjęta względem tej spółki i obciążenie jej solidarnie zapłatą grzywny wynika z samej odpowiedzialności jej spółki zależnej, Sąd poprzez obniżenie kwoty grzywny nałożonej na tę spółkę zależną bez dokonania takiego samego obniżenia względem spółki dominującej zaostriży sankcję nałożoną na tę ostatnią. Mając na uwadze tę odpowiedzialność o charakterze całkowicie pochodnym, różnica między kwotami grzywien nałożonych na spółkę dominującą i na jej spółkę zależną, czyli kwota 2 704 158 EUR stanowi grzywnę pozbawioną podstaw prawnych. Ponadto ta zmiana charakteru jej odpowiedzialności wynikała z zaskarżonego wyroku bez przyznania jej możliwości w jakimkolwiek momencie postępowania przedstawienia swoich uwag w tym zakresie, co stanowiło naruszenie jej prawa do obrony.
- 26 Zdaniem wnoszącej odwołanie sporna sytuacja jest analogiczna z sytuacją w sprawie, w której wydano wyrok *Komisja/Tomkins* (C-286/11 P, EU:C:2013:29), w drodze którego Trybunał, po stwierdzeniu, iż odpowiedzialność spółki dominującej miała charakter czysto wtórny i akcesoryjny względem odpowiedzialności jej spółki zależnej, a zatem zależała od tej ostatniej, dokonał zrównania kwoty

grzywny nałożonej na spółkę dominującą z kwotą – obniżoną – nałożoną na jej spółkę zależną. Tymczasem sytuacja wnoszącej odwołanie jest w niniejszej sprawie sytuacją spółki dominującej, której odpowiedzialność jest całkowicie pochodną odpowiedzialności jej spółki zależnej. Wnosząca odwołanie twierdzi, że zważywszy, iż okres uczestniczenia w będącym przedmiotem niniejszej sprawy naruszeniu, które zostało jej przypisane, może być tylko identyczny z okresem przyjętym względem jej spółki zależnej oraz iż obniżenie grzywny nałożonej na jej spółkę zależną wynika wyłącznie ze skrócenia tego okresu w odniesieniu do samej tej spółki, Sąd powinien był skorzystać z przysługującej mu kompetencji o charakterze reformatoryjnym, podobnie jak to miało miejsce w wyroku Komisja/Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29), i dostosować kwotę grzywny przyjętą względem spółki dominującej według kwoty grzywny ostatecznie nałożonej na jej spółkę zależną.

- 27 Total dodaje, że zarówno zaskarżony wyrok, jak i wyrok Total Raffinage Marketing/Komisja (T-566/08, EU:T:2013:423) zostały wydane tego samego dnia przez ten sam skład orzekający, tak że Sąd, podejmując decyzję, iż zmianie nie ulegnie grzywna nałożona na wnoszącą odwołanie, złamał zasadę niedyskryminacji między dwiema sprawami dotyczącymi tego samego stanu faktycznego i w odniesieniu do dwóch jednostek tego samego przedsiębiorstwa. Ponadto Sąd w ramach swoich kompetencji o charakterze reformatoryjnym jest uprawniony do zmiany kwoty grzywny. Nie może on natomiast zmienić jednolitego i solidarnego charakteru odpowiedzialności oraz wynikającej stąd grzywny wobec jednostek, które tworzą jedno przedsiębiorstwo, w wypadku gdy odpowiedzialność spółki dominującej jest wyłącznie zależna od odpowiedzialności jej spółki zależnej. Tak więc Sąd, zmieniając solidarny i jednolity charakter odpowiedzialności Totalu i jego spółki zależnej, a w konsekwencji grzywny nałożonej na te podmioty, naruszył prawo.
- 28 Komisja uważa, iż argument wnoszącej odwołanie jest bezpodstawny, ponieważ opiera się na błędnej przesłance, że oddalając jej skargę, Sąd zaostrzył zakres jej odpowiedzialności. Tymczasem Sąd, oddalając tę skargę, pozostawił nietkniętą kwestię zarówno odpowiedzialności wnoszącej odwołanie, jak i ogólnej kwoty grzywny. Obniżenie przez Sąd kwoty grzywny nałożonej na spółkę zależną nie wywarło żadnych skutków na zakres odpowiedzialności wnoszącej odwołanie, która pozostała zobowiązana do zapłaty pełnej kwoty grzywny.
- 29 Komisja zauważa, że sam fakt, iż Total stał się jedynym dłużnikiem względem Komisji z tytułu części grzywny, nie stanowi zmiany nałożonej na nią grzywny i jest jedynie nieuniknioną konsekwencją podjętej przez Sąd decyzji w wyroku Total Raffinage Marketing/Komisja (T-566/08, EU:T:2013:423) odnośnie do obniżenia kwoty grzywny nałożonej na jej współdłużnika. Ogólnie rzecz ujmując, sytuacja spółki dominującej skazanej solidarnie wraz ze swoją spółką zależną nie może być różna od sytuacji innych podmiotów prawnych, które zostały solidarnie zobowiązane i są współdłużnikami z tytułu nałożonej grzywny. W wypadkach solidarnego nałożenia obowiązku zapłaty grzywny obniżenie jej kwoty względem jednego ze współdłużników czyniłoby nieuchronnie drugiego ze współdłużników wyłącznie odpowiedzialnym z tytułu kwoty odpowiadającej tej obniżce.
- 30 W opinii Komisji spółce dominującej i spółce zależnej zawsze przysługuje wolność w zakresie wystąpienia wspólnie ze skargą na decyzję nakładającą na nie grzywnę. W wypadku, gdy spółka dominująca wybiera żądanie stwierdzenia nieważności i zmiany nałożonej na nią grzywny w drodze własnej skargi, los tej skargi zależy od argumentów przytoczonych w tym celu, a nie od ewentualnych argumentów powołanych przez jej spółkę zależną w ramach skargi równoległej. W każdym razie w niniejszej sprawie nie zostały spełnione przesłanki ustanowione przez Trybunał w wyroku Komisja/Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29) odnośnie do „identyczności przedmiotu” skarg równoległych spółek dominujących i ich spółek zależnych. O ile prawdą jest, że zarówno Total, jak i jego spółka zależna kwestionowały przed Sądem dokonaną przez Komisję ocenę czasu trwania uczestnictwa w naruszeniu, o tyle Sąd jednak obniżył grzywnę nałożoną na spółkę zależną, opierając się na argumentach przytoczonych przez tę spółkę, ale nie przez spółkę dominującą.

Ocena Trybunału

- 31 Wnosząca odwołanie w drodze zarzutów pierwszego i trzeciego kwestionuje fakt, że Sąd w zaskarżonym wyroku nie uwzględnił wyroku Total Raffinage Marketing/Komisja (T-566/08, EU:T:2013:423) obniżającego grzywnę nałożoną na Total France do kwoty 125 459 842 EUR. Utrzymuje ona, że w myśl orzecznictwa Trybunału wynikającego z wyroku Komisja/Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29) Sąd miał obowiązek obniżyć tę grzywnę również względem Totalu.
- 32 Prawo konkurencji Unii dotyczy działalności przedsiębiorstw. W celu określenia sprawcy naruszenia prawa konkurencji, który może zostać ukarany na podstawie art. 101 TFUE i 102 TFUE, autorzy traktatów postanowili posłużyć się pojęciem „przedsiębiorstwo”, a nie innymi pojęciami, takimi jak „spółka” czy „osoba prawna”, którymi posłużono się w szczególności w art. 54 TFUE (zob. wyrok Komisja i in./Siemens Österreich i in., od C-231/11 P do C-233/11 P, EU:C:2014:256, pkt 41, 42 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 33 Pojęcie przedsiębiorstwa obejmuje każdy podmiot prowadzący działalność gospodarczą, niezależnie od jego statusu prawnego i sposobu finansowania. Pojęcie to należy rozumieć jako oznaczające jednostkę gospodarczą, nawet jeśli z prawnego punktu widzenia jednostka ta składa się z kilku osób fizycznych lub prawnych. Jeżeli tego rodzaju podmiot gospodarczy narusza reguły konkurencji, to musi odpowiedzieć za to naruszenie zgodnie z zasadą odpowiedzialności osobistej (zob. wyrok Komisja i in./Siemens Österreich i in., od C-231/11 P do C-233/11 P, EU:C:2014:256, pkt 43, 44 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 34 W tym kontekście należy przypomnieć, że w pewnych okolicznościach osoba prawna, która nie jest sprawcą naruszenia prawa konkurencji, może mimo to zostać ukarana za noszące znamiona naruszenia zachowanie innej osoby prawnej, jeżeli obie te osoby wchodzi w skład tego samego podmiotu gospodarczego, a więc tworzą przedsiębiorstwo, które naruszyło art. 101 TFUE (zob. wyrok Komisja i in./Siemens Österreich i in., od C-231/11 P do C-233/11 P, EU:C:2014:256, pkt 45).
- 35 Tak więc zachowanie spółki zależnej może zostać przypisane spółce dominującej, w wypadku gdy ta ostatnia wywiera decydujący wpływ na zachowanie tej spółki zależnej (zob. podobnie wyrok Akzo Nobel i in./Komisja, C-97/08 P, EU:C:2009:536, pkt 58, 59 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 36 W przypadku gdy spółka dominująca posiada 100% kapitału swojej spółki zależnej, istnieje zwykle domniemanie, że ta spółka dominująca wywiera decydujący wpływ na zachowanie swojej spółki zależnej (zob. wyrok Akzo Nobel i in./Komisja, C-97/08 P, EU:C:2009:536, pkt 60 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 37 W niniejszej sprawie Komisja przypisała odpowiedzialność Total France spółce Total i nałożyła na nie solidarnie grzywnę 128 163 000 EUR. Jak stwierdzono w pkt 10 niniejszego wyroku, Sąd w wyroku Total Raffinage Marketing/Komisja (T-566/08, EU:T:2013:423) obniżył całkowitą kwotę grzywny nałożonej na spółkę zależną Total France do 125 459 842 EUR.
- 38 Trybunał orzekł, że w sytuacji gdy odpowiedzialność spółki dominującej jest całkowicie pochodną odpowiedzialności jej spółki zależnej i gdy żaden inny czynnik nie charakteryzuje w sposób indywidualny zachowania zarzucanego spółce dominującej, wówczas odpowiedzialność tej spółki dominującej nie może wykraczać poza odpowiedzialność spółki zależnej (zob. podobnie wyrok Komisja/Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, pkt 37, 39, 43, 49).
- 39 Stosowanie przez sądy Unii zasad wynikających z tego orzecznictwa wymaga spełnienia pewnych przesłanek procesowych, a w szczególności wniesienia skarg równoległych przez spółkę zależną i przez spółkę dominującą mających taki sam przedmiot (zob. wyrok Komisja/Tomkins, C-286/11 P,

EU:C:2013:29, pkt 49). Trybunał sprecyzował, że pojęcie „tego samego przedmiotu” nie wymaga, aby zakres wniesionych przez te spółki skarg i argumentów podniesionych przez nie był identyczny (zob. wyrok Komisja/Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, pkt 43).

- 40 Należy stwierdzić, że te przesłanki zostały spełnione w niniejszej sprawie. Podobnie jak spółka dominująca i spółka zależna w sprawie, w której wydano wyrok Komisja/Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29), zarówno bowiem Total, jak i Total France wniosły skargę na sporną decyzję i te skargi miały ten sam przedmiot, jako że dotyczyły w szczególności długości czasu naruszenia.
- 41 O ile Trybunał nie orzekł w wyroku Komisja/Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29), że możliwość uwzględnienia w ramach skargi wniesionej przez spółkę dominującą, której odpowiedzialność jest całkowicie pochodną odpowiedzialności jej spółki zależnej, wyniku skargi wniesionej przez tę ostatnią, o tyle z orzecznictwa Trybunału wynika, w szczególności z wyroku Areva i in./Komisja (C-247/11 P i C-253/11 P, EU:C:2014:257, pkt 136–138), że w wypadku spełnienia przesłanek procesowych przedstawionych w poprzednim punkcie spółka dominująca, której odpowiedzialność jest całkowicie pochodną odpowiedzialności jej spółki zależnej, co do zasady musi skorzystać z ewentualnego zmniejszenia odpowiedzialności jej spółki zależnej przyznanej tej ostatniej.
- 42 Sąd zatem dopuścił się naruszenia prawa poprzez nieuwzględnienie rezultatu wyroku Total Raffinage Marketing/Komisja (T-566/08, EU:T:2013:423).
- 43 Wynika stąd, że zarzuty pierwszy i trzeci odwołania są zasadne.
- 44 Należy zatem uchylić zaskarżony wyrok w zakresie, w jakim Sąd nie dostosował kwoty grzywny nałożonej na Total do kwoty grzywny nałożonej na Total France.
- 45 W tych okolicznościach i w następstwie również wydanego tego samego dnia wyroku Total Marketing Services/Komisja (C-634/13 P EU:C:2015) nie ma konieczności badania zarzutów od czwartego do ósmego podniesionych posiłkowo.
- 46 Zgodnie z art. 61 akapit pierwszy zdanie drugie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej jeśli odwołanie jest zasadne, Trybunał może w przypadku uchylenia wyroku Sądu wydać orzeczenie ostateczne w sprawie, jeśli stan postępowania na to pozwala. Właśnie z takim przypadkiem mamy do czynienia w niniejszej sprawie.
- 47 Na podstawie rozważań zawartych w pkt 38–44 niniejszego wyroku należy obniżyć kwotę grzywny nałożoną na Total do poziomu kwoty nałożonej na jej spółkę zależną, Total France, tak jak ustalona w pkt 1 sentencji wyroku Total Raffinage Marketing/Komisja (T-566/08, EU:T:2013:423).
- 48 Należy zatem ustalić kwotę grzywny nałożonej na Total solidarnie z Total France w art. 2 spornej decyzji na sumę 125 459 842 EUR.

W przedmiocie kosztów

- 49 Zgodnie z art. 184 § 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem, jeżeli odwołanie jest bezzasadne lub jest zasadne i Trybunał wydaje orzeczenie kończące postępowanie w sprawie, rozstrzyga on również o kosztach.
- 50 Zgodnie z art. 138 § 1 tego regulaminu, mającym zastosowanie do postępowania odwoławczego na podstawie art. 184 § 1 regulaminu, kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Artykuł 138 § 3 tego samego regulaminu ponadto przewiduje, że w razie

częściowego tylko uwzględnienia żądań każdej ze stron każda z nich pokrywa własne koszty. Jednakże, jeżeli jest to uzasadnione okolicznościami sprawy, Trybunał może orzec, że jedna ze stron pokrywa, oprócz własnych kosztów, część kosztów poniesionych przez stronę przeciwną.

- 51 W tym względzie należy orzec w świetle okoliczności niniejszej sprawy, że Total pokrywa trzy czwarte kosztów poniesionych przez Komisję oraz koszty własne poniesione w ramach odwołania i postępowania przed Sądem i że Komisja pokrywa jedną czwartą kosztów własnych i kosztów poniesionych przez Total w obu postępowaniach.

Z powyższych względów Trybunał (piąta izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Wydany przez Sąd Unii Europejskiej wyrok Total/Komisja (T-548/08, EU:T:2013:434) zostaje uchylony w zakresie, w jakim nie dostosowano w nim kwoty grzywny nałożonej na Total SA do kwoty grzywny nałożonej na Total Raffinage Marketing SA mocą wyroku Total Raffinage Marketing/Komisja (T-566/08, EU:T:2013:423).**
- 2) **W pozostałym zakresie odwołanie zostaje oddalone.**
- 3) **Kwota grzywny nałożonej na Total SA solidarnie z Total Raffinage Marketing SA w art. 2 decyzji Komisji C(2008) 5476 wersja ostateczna z dnia 1 października 2008 r. dotyczącej postępowania przewidzianego w art. [81 WE] i w art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/39.181 – Woski do świec) ustala się na 125 459 842 EUR.**
- 4) **Total SA pokrywa trzy czwarte własnych kosztów związanych z niniejszym odwołaniem i postępowaniem w pierwszej instancji oraz kosztów poniesionych przez Komisję Europejską.**
- 5) **Komisja Europejska pokrywa jedną czwartą własnych kosztów oraz kosztów poniesionych przez Total SA w związku z niniejszym odwołaniem i postępowaniem w pierwszej instancji.**

Podpisy